

Міністерство освіти і науки України

Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна

Кафедра фізичної географії та картографії

“ЗАТВЕРДЖУЮ”

Декан факультету геології,
географії, рекреації і туризму

Віліна ПЕРЕСАДЬКО

“ 29 ” серпня 2024 р.

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

ГЕОГРАФІЯ І ЕКОНОМІКА У ШКОЛІ

рівень вищої освіти	<u>перший (бакалаврський)</u>
галузь знань	<u>01 Освіта / Педагогіка, 106 Географія</u>
спеціальність	<u>014.07 Середня освіта (Географія)</u> <u>106 Географія</u>
освітні програми	<u>Географія, природознавство та спортивно-туристська робота</u> <u>Фізична географія, моніторинг і кадастр природних ресурсів</u>
спеціалізація	
вид дисципліни факультет	вибіркова геології, географії, рекреації і туризму

2024 / 2025 навчальний рік

Програму рекомендовано до затвердження вченою радою факультету геології, географії, рекреації і туризму
«26» серпня 2024 року, протокол № 8

РОЗРОБНИКИ ПРОГРАМИ:

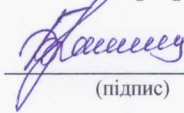
Прасул Ю.І., к. геогр. н., доцент кафедри фізичної географії та картографії;

Програму погоджено з представниками роботодавців: (Комунальний вищий навчальний заклад «Харківська академія неперервної освіти») та органів студентського самоврядування

Програму схвалено на засіданні кафедри
фізичної географії та картографії

Протокол від «26» серпня 2024 року № 1

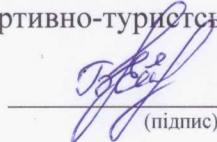
Завідувач кафедри фізичної географії та картографії

(підпис)

Анатолій БАЙНАЗАРОВ
(прізвище та ініціали)

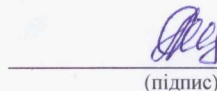
Програму погоджено з гарантами освітньо-професійних програм
«Географія, природознавство та спортивно-туристська робота»

(підпис)

Катерина БОРИСЕНКО
(прізвище та ініціали)

«Фізична географія, моніторинг і кадастр природних ресурсів»

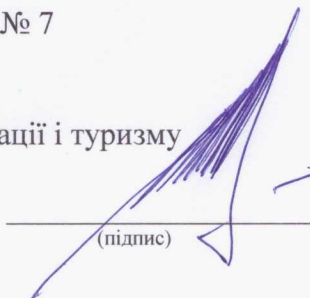
(підпис)

Світлана РЕШЕТЧЕНКО
(прізвище та ініціали)

Програму погоджено науково-методичною комісією
факультету геології, географії, рекреації і туризму

Протокол від «26» серпня 2024 року № 7

Голова науково-методичної комісії
факультету геології, географії, рекреації і туризму

(підпис)

Олександр ЖЕМЕРОВ
(прізвище та ініціали)

ВСТУП

Програма навчальної дисципліни «Географія і економіка в школі» складена відповідно до освітньо-професійної програми «Географія, природознавство та спортивно-туристська робота» підготовки бакалавра спеціальності 014.07 Середня освіта (Географія) (ГП) та освітньо-професійної програми «Фізична географія, моніторинг і кадастр природних ресурсів» підготовки бакалавра спеціальності 106 Географія (ГФ).

1. Опис навчальної дисципліни

1.1. Метою викладання навчальної дисципліни є

формування у студентів теоретичних знань та практичних навичок, необхідних для роботи в закладах загальної середньої освіти при викладанні дисциплін економіко-географічного циклу, системних знань про особливості формування обдарованого вчителя і обдарованих учнів при вивченні географії, підготовка до викладання модельної програми «Підприємництво і фінансова грамотність», застосування новітніх і практико орієнтованих технологій.

1.2. Основними завданнями вивчення дисципліни є

Ознайомити із сучасними підходами до викладання географії, модельного курсу «Підприємництво і фінансова грамотність», дослідити основні методи навчання на основі практико орієнтованості і наскрізних змістових ліній, навчити розробляти ефективні уроки з погляду на глобальні стратегічні цілі, навчити використовувати між предметні зв'язки для формування комплексного бачення світу. Всі теми пронизані вирішенням практичних завдань, левову частку яких складають практичні кейси.

1.3. Кількість кредитів – 3 (ГФ), 4 (ГП).

1.4. Загальна кількість годин – 90 годин (ГФ), 120 (ГП).

1.5. Характеристика навчальної дисципліни «Географія і економіка в школі»	
Нормативна / за вибором	
Денна форма навчання	Заочна форма навчання (ГП)
Рік підготовки	
4-й	4-й
Семестр	
8-й	7-й (настановча), 8-й
Лекції	
20 год.	2 (настановча)+4
Практичні, семінарські заняття	
30 год.	8 год.
Лабораторні заняття	
год.	
Самостійна робота	
40 год. (ГФ) / 70 год. (ГП)	106
Індивідуальні завдання	
год.	

1.6. Заплановані результати навчання.

Сформовані компетентності: Проводити уроки, практичні заняття на основі сучасних науково-педагогічних досягнень, застосовувати знання у практичних кейсах, навички використання інформаційних технологій, інтеграція навчальної і виховної діяльності, мотивація до формування обдарованого успішного учня, формування економічної свідомості.

Знання: основні поняття підприємництва і фінансової грамотності в школі, методи

навчання географічних і економікоспрямованих дисциплін, підходи до оцінювання знань, цифрові освітні ресурси;

Уміння: розробляти і вирішувати практичні кейси з усіх тем курсу «Підприємництво і фінансова грамотність» 8-9 класів, розробляти плани занять, підбирати навчальні матеріали та освітні ресурси, здійснювати оцінювання результатів навчання на основі сучасних підходів, використовувати цифрові навчальні ресурси, формувати у учнів уміння оцінювати глобальні виклики природи, формувати у учнів фінансову культуру.

2. Тематичний план навчальної дисципліни

Вступ.

Предмет та задачі дисципліни «Географія і економіка в школі». Концепція НУШ. Сучасні підходи до навчання географії та економіки: компетентнісний, діяльнісний, інтегрований. Модельні програми: різновиди, порівняння.

Розділ 1. Географія в школі – сучасність і перспективи.

Тема 1. Формування обдарованого вчителя.

Означення обдарованості у професійній діяльності вчителя. Актуальні напрями шкільної географії: екологічна освіта, сталий розвиток, геоінформаційні технології. Методичні матеріали і креативні міжпредметні завдання. Інтерактивні методи та STEAM-підходи у викладанні. Оцінювання навчальних досягнень учнів із географії. Підвищення кваліфікації.

Тема 2. Робота з обдарованими учнями.

Диференційоване навчання. Різномірні завдання. Використання інтерактивних методів (картографічні вправи, симуляції, рольові ігри, географічні ігри) для розвитку творчих здібностей. Проектна діяльність. Олімпіади, конкурси. Колоквіуми. Науково-дослідницька діяльність і заохочення учнів до проведення власних досліджень. Створення індивідуальних траєкторій навчання з урахуванням інтересів і можливостей кожного учня.

Розділ 2. Підприємництво та фінансова грамотність – базові знання і практичні навички.

Тема 1. Економічні знання у школі: концепція та місце в освітній системі.

Фінансова компетентність учнів. Формування економічного мислення та фінансової культури учнів. Особливості викладання економічних тем в загальноосвітніх школах. Модельні навчальні програми «Підприємництво і фінансова грамотність» 8-9 класи. Освітні ресурси для викладання економіки (фінансової грамотності): підручники, електронні платформи, симуляційні ігри. Підвищення кваліфікації.

Тема 2. Фінансова культура і грамотність людини. Методика викладання теми у 8 класі.

Фінансовий добробут, фінансова стійкість та формування фінансової культури. Фінансове планування життя, правила заощаджень, банківський рахунок та платіжна картка, оплата товарів та послуг, фінансове шахрайство та безпека. Вибір особистої форми зайнятості, податкова культура й культура благодійності. Формування фінансових компетентностей з теми на основі завдань PISA (інформація з чека, вигідний мобільний тарифний план тощо). Використання кейс-методів, моделювання економічних ситуацій і проектного навчання. Використання інтерактивних методів і цифрових технологій.

Тема 3. Фінансові послуги. Методика викладання теми у 9 класі.

Гроші та їх призначення. Еволюція грошових відносин: види, форми та функції грошей. Історія сучасної гривні. Банківські та небанківські фінансові установи. Банківська система в Україні. Базові фінансові послуги. Депозити, гарантування вкладів фізичних осіб. Кредити, формування кредитної історії. Страхування, пенсійне забезпечення, фінансові інвестиції та ризики. Законодавство України у сфері фінансових послуг та захист прав споживачів. Підприємницька діяльність як одна з форм зайнятості населення та її роль в розвитку держави. Формування фінансових компетентностей з теми на основі

завдань PISA (інформація з чека, вигідний мобільний тарифний план тощо). Використання кейс-методів, моделювання економічних ситуацій і проєктного навчання. Використання інтерактивних методів і цифрових технологій.

Розділ 3. Цілі сталого розвитку у географічних та економічних шкільних курсах.

Тема 1. Концепція сталого розвитку та її роль у сучасній освіті.

Концепція сталого розвитку: основні принципи та завдання. Взаємозв'язки між природними ресурсами, економічною діяльністю та соціальними проблемами. Завдання вчителя географії та фінансової грамотності у контексті сталого розвитку. Наскрізні змістові лінії «Екологічна безпека і сталий розвиток», «Підприємливість», «Фінансова грамотність», «Здоров'я і безпека». Інтеграція принципів сталого розвитку в навчальні програми.

Тема 2. Зміни клімату, ресурси і економіка: вивчення Цілей сталого розвитку у шкільному курсі.

Географічний вимір Цілей сталого розвитку (ЦСР). ЦСР 6: Чиста вода та санітарія – проблема водних ресурсів, водна безпека, доступ до чистої води у світі та в Україні. ЦСР 7: Доступна та чиста енергія – поновлювані джерела енергії, енергозбереження, регіональні особливості енергетики. ЦСР 13: Боротьба зі зміною клімату – глобальне потепління, парниковий ефект, роль лісів та океанів у регулюванні клімату. ЦСР 15: Захист і відновлення екосистем суші – проблеми вирубки лісів, опустелювання, збереження біорізноманіття. Економічний вимір Цілей сталого розвитку. ЦСР 8: Гідна праця та економічне зростання – розвиток ринків праці, справедливі умови праці, відповідальне споживання. ЦСР 9: Індустріалізація, інновації та інфраструктура – роль підприємництва, новітніх технологій, зелених інновацій. ЦСР 10: Скорочення нерівності – проблеми економічної нерівності, доступу до ресурсів та можливостей. ЦСР 12: Відповідальне споживання та виробництво – концепція циркулярної економіки, раціональне використання ресурсів.

Тема 3. Методи та підходи до формування екологічної та економічної свідомості учнів.

Проєктна діяльність та кейс-методи для вивчення проблем сталого розвитку. Використання інтерактивних карт, ГІС-технологій, інфографіки для аналізу глобальних змін. Організація дискусій та дебатів щодо шляхів досягнення Цілей сталого розвитку. Екскурсії, польові дослідження, співпраця з екологічними та економічними ініціативами.

3.1 Структура навчальної дисципліни

за ОПП «Фізична географія, моніторинг і кадастр природних ресурсів»

Назви розділів і тем	Кількість годин												
	денна форма						заочна форма						
	усього	у тому числі					усього	у тому числі					
		л	п	лаб.	інд.	с. р.		л	п	лаб.	інд.	с. р.	
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	
Вступ	10	4	2			4							
Розділ 1. Географія в школі – сучасність і перспективи.													
Тема 1.	10	2	4			4							
Тема 2.	10	2	4			4							
Разом за розділом 1	20	4	8			8							
Розділ 2.													
Підприємництво та фінансова грамотність – базові знання і практичні навички													
Тема 1.	5	2				3							
Тема 2.	15	4	4			7							

Тема 3.	15	4	6			5						
Разом за розділом 2	35	10	10			15						
Розділ 3. Цілі сталого розвитку у географічних та економічних шкільних курсах												
Тема 1.	11	1	6			4						
Тема 2.	6	1				5						
Тема 3.	8		4			4						
Разом за розділом 3	25	2	10			13						
<i>Усього годин</i>	90	20	30			40						

3.2 Структура навчальної дисципліни за ОПШ «Географія, природознавство та спортивно-туристська робота»

Назви розділів і тем	Кількість годин											
	денна форма						заочна форма					
	усього	у тому числі					усього	у тому числі				
		л	п	лаб.	інд.	с. р.		л	п	лаб.	інд.	с. р.
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
Вступ	10	4	2			4	10	1	1			8
Розділ 1. Географія в школі – сучасність і перспективи.												
Тема 1.	15	2	4			9	15	1	1			13
Тема 2.	15	2	4			9	15	1	2			12
Разом за розділом 1	30	4	8			18	30	2	3			25
Розділ 2.												
Підприємництво та фінансова грамотність – базові знання і практичні навички												
Тема 1.	10	2				8	10	1				9
Тема 2.	20	4	4			12	20		1			19
Тема 3.	20	4	6			10	20	1	1			18
Разом за розділом 2	50	10	10			30	50	2	2			46
Розділ 3. Цілі сталого розвитку у географічних та економічних шкільних курсах												
Тема 1.	10	1	6			3	10	1				9
Тема 2.	10	1				9	10					10
Тема 3.	10		4			6	10		2			8
Разом за розділом 3	30	2	10			18	30	1	2			27
<i>Усього годин</i>	120	20	30			70	120	6	8			106

4. Тематики практичних занять

№	Назва теми	Кількість годин	
		дфн	зфн
1	Концепція НУШ. Аналіз модельних програм базової середньої освіти з географії	2	1
2	Розробка різнорівневих і різнотипових завдань з тем шкільного курсу географії за тематикою кваліфікаційної роботи	4	1
3	Виконання практичних олімпіадних кейсів з географії	4	2
4	Виконання практичних кейсів за модельною програмою «Підприємництво та фінансова грамотність», 8 клас. Розробка практичних завдань / практичного заняття з формування фінансових компетентностей на основі завдань PISA, 8 клас	2+2	1/0

5	Виконання практичних кейсів за модельною програмою «Підприємництво та фінансова грамотність», 9 клас. Розробка практичних завдань / практичного заняття з формування фінансових компетентностей на основі завдань PISA, 9 клас	4+2	1/1
6	Розробка фрагменту уроку і практичного заняття з використанням інтерактивних технологій і принципів сталого розвитку щодо формування у учнів/учениць наскрізної змістової лінії (однієї на вибір)	6	
7	Розробка покрокової інструкції-рекомендації для учнів/учениць щодо виконання одного з етапів проєкту: «Шкільне підприємництво», «Формування команди», «Вибір підприємницької ідеї», «Обрання бізнес-моделі підприємства», «Маркетингове дослідження», «Інвестиційне та фінансове планування», «Проектний менеджмент», «Розроблення власного бренду», «Реалізація проєкту», «Презентація бізнес-ідей. Запуск проєкту», «Підведення підсумків проєкту».	4	2
Разом		30	8

6. Завдання для самостійної роботи

№	Види, зміст самостійної роботи	Кількість годин		
		ГФ дфн	ГП дфн	ГП зфн
1	Поглиблено проаналізувати концепцію НУШ. Визначити характерні риси і можливості використання компетентнісного, діяльнісного, інтегрованого підходів до навчання. Підготуватися до практичної роботи.	4	4	8
2	Розглянути поняття «обдарованість» у професійній діяльності вчителя. Порівняти підходи до оцінювання навчальних досягнень учнів із географії. Підготуватися до практичної роботи. Підібрати різні форми підвищення кваліфікації в залежності від власних потреб вчителя.	4	9	13
3	Проаналізувати сутність диференційованого навчання і визначити можливі шляхи його реалізації у сучасній школі. Розібрати відмінності різнорівневих завдань на прикладі однієї з тем шкільної програми. Поглибити отримані знання щодо створення індивідуальних траєкторій навчання з урахуванням інтересів і можливостей кожного учня. Підготуватися до виконання практичної роботи.	4	9	12
4	Проаналізувати модельні програми з фінансової грамотності і рівень методичного забезпечення вчителя.	3	8	9
5	Опанувати зміст модельної навчальної програми з Підприємництва і фінансової грамотності для 8 класу з базуванням на власному досвіді. Визначити практичні кейси з цього розділу за принципом завдань PISA. Підготуватися до практичної роботи,	7	12	19

	поглибити отримані знання.			
6	Опанувати зміст модельної навчальної програми з Підприємництва і фінансової грамотності для 9 класу з базуванням на власному досвіді. Визначити практичні кейси з цього розділу за принципом завдань PISA. Підготуватися до практичної роботи, поглибити отримані знання.	5	10	18
7	Актуалізувати знання щодо концепції сталого розвитку. Дослідити можливості формування наскрізних змістових ліній «Екологічна безпека і сталий розвиток», «Підприємливість», «Фінансова грамотність», «Здоров'я і безпека» з погляду компетентнісного навчання. Визначити у шкільній програмі теми, де доцільно знайомити учнівську молодь з Цілями сталого розвитку. Підготуватися до виконання практичної роботи.	4	3	9
8	Поглибити знання щодо географічного та економічного виміру цілей сталого розвитку, зокрема ЦСР 6, ЦСР 7, ЦСР 13, ЦСР 15, ЦСР 8, ЦСР 9, ЦСР 10, ЦСР 12.	5	9	10
9	Дослідити можливості використання сучасних практик для формування результатів вивчення цілей сталого розвитку, їх аналізу, проблем, шляхів досягнення. Підготуватися до виконання практичної роботи.	4	6	8
	Разом	40	70	106

6. Індивідуальні завдання

Навчальним планом не передбачені.

7. Методи навчання

Передбачені лекції та практичні заняття, які на час воєнного стану в Україні проводяться дистанційно у форматі відеоконференції (платформа Zoom), студентам надаються питання для самоперевірки та самоконтролю. Матеріали і навчально-методичний комплекс представлені у середовищі Office365. Консультації індивідуальні та групові можуть відбуватися аудиторно (за наявності дозвільних документів) чи дистанційно синхронно та асинхронно (з використанням месенджерів та електронної пошти тощо).

8. Методи контролю

Передбачені методи контролю: правильність виконання практичних робіт та їх теоретичний захист практичних робіт, поточні контролю рівня засвоєння теоретичного матеріалу, участь в дискусіях під час лекційних та практичних занять, ведення конспекту окремих тем, проміжний і підсумковий заліковий контроль.

Для проведення проміжного і залікового контролю використовується LMS платформа «Moodle» з автентифікацією здобувача у режимі відеоконференції з аудіо- і відео- фіксацією. Реєстрація (допуск до складання) учасників освітнього процесу, а також обмін підсумковими завданнями та відповідями на них здійснюється винятково з корпоративної електронної пошти Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна із забезпеченням академічної доброчесності. Для допуску до підсумкового контролю студент за всі види поточної роботи протягом семестру має набрати не менше 15 балів.

9. Схема нарахування балів

Поточний контроль, самостійна робота											залік	Сума
Вст уп	Розділ 1		Розділ 2			Розділ 3			Контрольна робота	разом		
	T1	T2	T1	T2	T3	T1	T2	T3				
ПР1	ПР2	ПР3		ПР4	ПР5	ПР6		ПР7				
6	6	8		6	8	8		8	10	60	40	100

Критерії оцінювання знань студентів

Оцінювання знань студентів здійснюється на основі результатів поточного контролю знань та залікової роботи (підсумкового контролю). Об'єктом оцінювання знань студентів є програмний матеріал дисципліни. Оцінювання знань студентів здійснюється за 100-бальною шкалою. Результати роботи студентів, впродовж навчального семестру, оцінюються в ході поточного контролю в діапазоні від 1 до 60 балів (включно), а результати підсумкової залікової роботи оцінюються від 1 до 40 балів (включно).

Об'єктами поточного контролю є:

- активність та результативність роботи на практичних заняттях – до 50 б;
- виконання поточної контрольної роботи - 10 балів.

Ступінь засвоєння тем для самостійного опрацювання (відповідно до наведеного переліку у п.6 навчальної програми) визначається викладачем шляхом поточного опитування студентів під час захисту практичних робіт.

Активність та результативність роботи на практичних заняттях. Передбачено виконання 7 практичних робіт, оцінювання яких відбувається у межах 6-8 балів у залежності від трудомісткості роботи. При цьому оцінюються повнота виконання завдання, якість оформлення матеріалу, наявність схем, використання інноваційного підходу і сучасних технологій.

Виконання *поточної контрольної роботи* передбачає надання відповідей на тестові питання (по 1 балу за кожне питання).

Підсумковий контроль являє собою написання залікової роботи, що оцінюється в 40 балів, і складається з двох частин: теоретичної та практичної. Теоретична частина включає питання формату есе (4 питання по 5), практична частина передбачає перевірку умінь студентів використовувати/вирішувати практичні кейси (у сумі 20 балів).

Шкала оцінювання

Сума балів за всі види навчальної діяльності протягом семестру	Оцінка за національною шкалою
50-100	зараховано
1-49	незараховано

9. Рекомендована література

Базова література

1. Назаренко Т. Г., Яценко В. С., Полтавченко Д. В. Теоретико-методичні засади інтеграції змісту навчання географії та економіки в гімназії та ліцеї : монографія. [Електронне видання]. Київ : Педагогічна думка, 2023. 240 с. https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/737688/1/монографія_.pdf

2. Концепція навчання географії України в основній та старшій школі / за заг. ред. О.М. Топузова та О.Ф. Надтоки. Київ : КОНВІ ПРІНТ, 2018. 56 с. <http://library.megu.edu.ua:8180/jspui/bitstream/123456789/3641/1/2018->

%D0%BA%D0%BE%D0%BD%D1%86%D0%B5%D0%BF%D1%86%D1%96%D1%8F%20%28%D0%B2%D0%B8%D0%B4%D0%B0%D0%BD%D0%B0%29.pdf

3. Назаренко Т. Г. Методика навчання географії України в школі. 2015
4. Лаврук В. І. Методика навчання географії. Львів: ЛНУ імені Івана Франка, 2016.
5. Ковальова К. І., Ковальов В. В. Методика викладання економіки в школі : навч. посібник. Київ : Ліра-К, 2012. 184 с. https://library.udpu.edu.ua/library_files/441817.pdf
6. Назаренко Т. Викладання географії в умовах НУШ. *Педагогічний вісник Поділля*. 2023. № 3. С. 3-4.
7. Назаренко Т. Г. Прикладна економіка : навчальний посібник для учнів 10-х класів. Київ : Стіль, 2020. 120 с. <https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/723600/1/навчальний%20посібник%20Назаренко.pdf>

Допоміжна література

1. Меделяєв В.М. Тестові завдання для тематичного оцінювання досягнень учнів з основ економіки. Харків: Скорпіон, 2004. – 88 с.
2. Основи економічної теорії. Тести. Задачі. Кросворди / За ред. Мочерного С.В., Устинка О.А. Київ : Академія, 1998. 256 с.
3. Освіта для сталого розвитку : науково-методичний посібник / О. Є. Висоцька. Дніпропетровськ : Роял Принт, 2011. 200 с. https://shron1.chtyvo.org.ua/Vysotska_Olha/Osvita_dlia_staloho_rozvytku.pdf?PHPSESSID=3vm8ep5vgqlsq3gimrtcdhieu3
4. Хмелевська О. М. Освіта для сталого розвитку: зміст та інституції. *Демографія та соціальна політика*. 2018. № 1 (32). С. 29-42
5. Кравцова І. Географія в контексті Нової української школи. *Проблеми безперервної географічної освіти і картографії*. 2021. Вип. 33. С. 24-29. <https://doi.org/10.26565/2075-1893-2021-33-03>
6. Prasul Yu., Bubyr N., Kutilina M., Yurchenko Ya. Variability Of The Educational Process When Teaching The Topics Of The Section "Topography And Cartography" In The 11th Form. *Проблеми безперервної географічної освіти і картографії*. 2023. Вип. 38. С. 50–57. <https://doi.org/10.26565/2075-1893-2023-38-06>
7. Бубир Н., Прасул Ю. (2022). Дистанційні освітні технології при викладанні курсу географії материків і океанів у закладах загальної середньої освіти. *Проблеми безперервної географічної освіти і картографії*, (36). С. 24–33. <https://doi.org/10.26565/2075-1893-2022-36-03>

10. Посилання на інформаційні ресурси в Інтернеті, відео-лекції, інше методичне забезпечення

1. Авторські розробки лекційних та практичних робіт, представлених на сайті кафедри фізичної географії та картографії.
2. Ресурси «НаУрок», «Всеосвіта»
3. Веб ресурс НУШ <https://nus.org.ua/2024/>